

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KRONBORG

KASERNE ELLER FREDET

MINDESMÆRKE

AF

E. F. S. LUND

DIREKTØR FOR KRONBORGSMUSEET

Det danske Folks Mening bør høres.

KØBENHAVN

DET SCHØNBERGSKE FORLAG

1921

KRONBORG FRA SØSIDEN
MED ØST- OG NORDFLØJEN.

KRONBORG SLOTSGAARD.

TIL VENSTRE MUSEUMSFLØJEN MED OPGANG I TAARNET. — TIL HØJRE DEN OPRINDELIGE TERRASSE,
SENERE ØSTFLØJ, MED DRONNINGENS LANGE GALLERI FØRENDE TIL KIRKE OG RIDDELSAL.
I FORRIGE AARHUNDREDE OMBYGGET TIL MILITÆRE SMAALEJLIGHEDER.

I Slotsgaarden stod den pragtfulde Neptunfontæne, udført af Labenwolf i Nürnberg. Fontænen bortførtes af Svenskerne 1658.
Model paa Frederiksborg.

TIL
KRONBORGS VENNER!

I NGEN BYGNING i Danmark er mere kendt og elsket end Kronborg. Den er endogsaa kommet paa Frimærker. Samtidig er ingen Bygning i Danmark mere forsømt og vanrøgtet. „Den gamla ruinen“ er den kaldt i en svensk Bladartikel om, hvorledes „Danmark vårdar sina historiska minnen“. Kronborg var Danmarks prægtigste Bygning i det 16de Aarhundredes Slutning, „Perlen i den nye danske Bygningskunst, Frederik II's stolte Sundvagt, fik Navnet Kronborg samme Aar, som Christian IV fødtes, og blev fuldført, da Christian IV var en Dreng paa 8 Aar. Den blev Landets største kunstneriske Pryd. Dens Ry bredte sig til hele Nordeuropa, og alle kunstforstandige Udlændinge, der kom til Danmark, maatte se den.“

Kronborgs Bygmester var Antonis van Opbergen fra Mecheln. Under ham arbejdede den senere kongelige Bygmester Hans van Stenwinkel fra Antwerpen som Murmester. Stenwinkel blev senere Arkitekt hos Tyge Brahe, som paa Hven opførte Uranieborg, der i Ry kappedes med Kronborg, men for længst er jævnet med Jorden.

Omkring disse Bygningsforetagender samlede sig en Mængde nederlandske Haandværkere og Kunstnere, fordrevne fra Belgien under Hertugen af Albas blodige Herredømme.

Helsingør var dengang et kunstnerisk Centrum, husede bl. a. et stort nederlandsk Tapetværveri, ledet af Maleren Hans Knieper, 1578 ansat som kongelig Maler paa Kronborg. En Mængde nederlandske Tapetvævere flyttede med

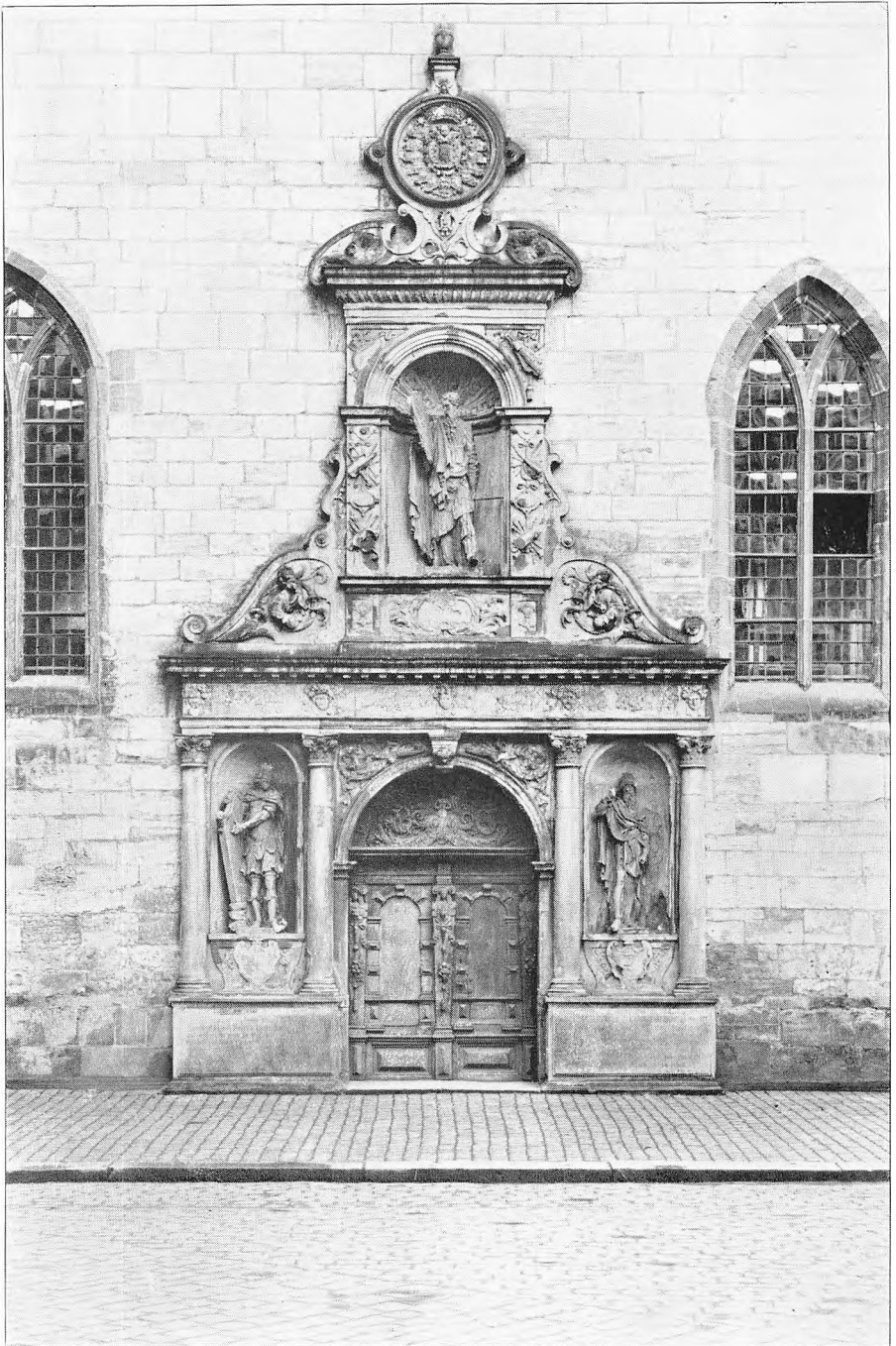
Hustruer og Børn til Helsingør. I 1581 sluttedes Kontrakt med Hans Knieper om Tapeter til den store Sal paa Kronborg med Portræter af de 111 danske Konger, der havde regeret før Frederik II. Tolderne i Helsingør betalte af Sundtolden dette, som alt andet Arbejde paa Sundtoldslottet Kronborg, der helt rejstes ved Afgifterne fra Skibsfarten.

I Aarene 1560—83 var Henrik Mogensen Tolder i Helsingør og fik mange Befalinger til at købe Materialier paa Skibene, der passerede Sundet. Kalk fra Jylland og Skaane, Tømmer og Sten fra Gulland, Skaane og Norge. I 1584 blev skrevet til Købsteder i alle danske Provinser om at sende Murmestre til Kronborg. Hele Landet, og indirekte de fremmede Lande gennem Sundtoldsafgifterne, arbejdede med paa Slottet, der skulde opkræve Sundtolden og være det synlige Tegn paa dansk Højhedsret over Havene.

For Christian IV som Frederiksborgs Bygherre var Kronborg et Forbillede, som det galdt om at overstraae. Kirkefløjens Anordning er i begge Slotte den samme, og den nuværende Udslettelse af et Rum som den store Sal paa Kronborg er et Brud paa kunsthistorisk Sammenhæng inden for vort eget Land, hele Kronborgs Vanrøgt en Mangel paa Forstaaelse af de rige, kunstneriske Impulser, som kom til Danmark fra de sydlige Nderlande. Kronborgs Bygmester van Opbergen var jo — som nævnt — fra Mecheln, Kunstnerslægten Stenwinkel — hvem Uranienborg, Børsen og mange danske Herregaarde skyldes, var fra Antwerpen, altsaa fra Egne hvor, indtil den nyeste Tids Ulykker, selv fjendtlige Hænder har skaanet Bygningerne.

Beskæmmende er det, at Danmark ikke har skaanet sin fornemste Bygning, men behandlet den paa en Maade, som knap lader sig beskrive, og som maa ses, for at Nedværdigelsen kan forstaaes. Etagernes Højde er delt ved indskudte Bjælkelag for at faa Plads til Soldater, og de store Sale yderligere delt i mange, smaa Rum ved indbyggede Skillerum.

PORTAL TIL KRONBORGS SLOTSKIRKE
OVER KIRKEN DEN ØDELAGTE RIDDER-SAL.

I Østfløjen, oprindelig et langt Galleri mellem Dagligværelserne og den store Festsal, er paa den utroligste Maade arrangeret Smaalejligheder med Træskillerum. Vindusfordybningerne ud mod Øresund er Køkkener og Pulterkamre for Underofficerer.

I Sydsvenska Dagbladet Snällposten omtaltes nylig, hvorledes Kronborg har „lidit oerhört av ombyggnaderna samt garnisonens föga hänsynsfulla dagliga framfart“. Bladet omtaler Brandfaren, og at den offentlige Mening „allt allvarligare har fordrat garnisonens förflyttning“, udtaler endvidere Haab om, at Kronborg maa blive reddet, inden det er for sent, og haaber, at Museet vil göre sit dertil.

Dette vil Museet hellere end gerne, men har hidtil stødt mod en usynlig Mur og en sejt Modstand mod Forandring af Forholdene.

Naar Forfatteren af disse Linjer repræsenterer Museumsinteresserne paa dette historiske Sted, følger dermed en Pligt til ikke at beholde lagttagelser for sig selv, men efter Evne oplyse om Forholdene og søge at vække Interesse for en Forbedring.

Spredte Bladartikler og Henvendelser til Regeringen fra Forfatter- og Arkitektforeninger med Bøn om Kronborgs Fredning har været resultatløse. En Modstand, hvis Væsen og Art ikke kendes fuldtud, har hidtil været stærkere. Skønt den samlede Presse Gang efter Gang har krævet Slottets Evakuering, er det endnu Kaserne og behandles som Kaserne.

Tiden er derfor efter manges Mening inde til at søge den hele Sag bragt frem *i fuldt Dagstlys* og søge oplyst, hvad Rigsdagens og det danske Folks Ønske egentlig er med Hensyn til Kronborg, om det skal være Slot eller Kaserne — isaafald en meget dyr Kaserne, da den er vurderet til 13 Millioner Kroner — om det skal bevares, eller vedvarende daglig udsættes for Afbrænding ved de utallige

Kakkelovne, Petroleumslamper og Gasblus, hvormed den gamle Bygning er fyldt.

Hele Spørgsmaalet er i sit Væsen aldeles upolitisk og burde være fri for alle andre Hensyn end de nationale og historiske.

Som Exempel paa Pressens Anskuelser, citeres her Nationaltidende 28. Marts 1920:

Det brandfarlige Kronborg.

„Er Forholdene paa Kronborg saa skandaløse, lød Spørgsmaalet gennem mangfoldige Aar; det kom igen og igen som den onde Samvittighed. Set gennem det let forskønnende Stemningsslør, som en god Frokost sænker over den skarpe lagttagelse, syntes Finansudvalget, der i 1916 aflagde Slottet et Besøg, ikke, at en hurtig Indskriden gjordes nødvendig. Men knap havde man rejst sig fra Bordet, før Stemningssløret blev flænget, oven i Købet af Slottets Kommandant. Han ønskede at overbevise Udvalget om, hvor godt Slottet var sikret mod Ildsvaade. Han lod derfor slaa Brandalarm.

Vi skal ikke give en detailleret Skildring af Soldater-Brandvæsenets frygtelige Fiasko. Medens Udvalgets Medlemmer stod interesseret og parate til at nyde en rask Opvisning, kom der paa Brandklokkens Kimen løbende en Del forvildede Soldater med nogle Haandsprøjter. Efter et haardt, nervøst Slid lykkedes det dem at faa Vand i Slångerne, men o ve, Straalerne naaede ikke en Gang ind til Slottets Mure. Først efter en lille halv Times Forløb arri- verede Motor- og Dampsprøjten. Havde der virkelig været Tale om Ildløs, vilde Flammerne allerede have haft godt fat i det Væv af brandfarlige Skillerum, der gennemkrydser Slottets Indre.

Man har tit nok fra interesseret Side hævdet, at Soldaternes Tilstedeværelse betød en Betryggelse for Slottet (altsaa Soldaterne paa Koldinghus ude af Betragtning); nu fik

man Syn for Sagn. At det ikke var et Undtagelsestilfælde, man var ude for, kan Undertegnede, der selv har ligget som Soldat paa Kronborg og været „Brandmand“, bevidne. Materiellet var godt nok, og Organisationen saa taalelig, men hvad kunde det altsammen hjælpe, naar baade det indøvede Mandskab og de Ledende ved mangfoldige Lejligheder ikke fandtes paa Slottet, enten de nu var paa Øvelse eller paa Orlov. Kun naar alle vidste, at der vilde finde en Brandøvelse Sted den næste Dag, kunde det hele klappe.

I og for sig er det et Vidunder, at ikke Slottet for længe siden er futtet af. En meget farlig Ting er saaledes de lange Kakkelovnsrør, der fører fra Befalingsmændenes indbyggede Kamre ud til de respektive Skorstene. Rørene gaar gennem Masser af Træværk; i det hele taget er Slottets Indre at sammenligne med et veltilrettelagt Baal. Der behøves ikke en Gang Uforsigtighed fra Beboernes Side, for at Baalet skal blusse, blot en Skorstensgnist gennem et Vindue kan være tilstrækkelig.

Og der har været adskillige Skorstensbrande i Tidens Løb, mange flere end Offentligheden har faaet Besked om. Den sidste kendte Skorstensbrand fandt Sted i Januar Maaned. Da regnede Gnisterne ned over Søndre Fløj, hvor Søfartsmuseet ligger. Hvad der ved den Lejlighed blev gjort for Slukningen var minimalt og taaler ikke Sammenligning med den Behandling, Københavns Brandvæsen gav en Skorstensild paa Regensen i Februar Maaned. Og saa maa man stadig huske, at det er Kronborg, der er Tale om, *Kronborg*.

Nej, den militære Indkvartering maa hurtigst muligt henlægges til et andet Sted. Vi skal ikke komme nærmere ind paa den Vandalisme, der er begaaet ved at dele de høje Sale af med Gulve for at faa flere Belægningsstuer, det er ofte nok omtalt. Heller ikke skal vi komme nærmere ind paa de uheldige Forhold, hvorunder de værnepligtige lever i denne gamle misrøgtede Bygning, det ved de Tusinder,

som i Aarenes Løb har opholdt sig paa Kronborg, god Besked om. Vi skal blot endnu en Gang pointere, at hvis det bliver ved at gaa paa samme Maade som hidtil, saa vil Kronborg en Dag være en røgsværtet Ruin“.

Den omtalte Brand fandtes beskrevet som følger i „Frederiksborg Amts Avis“ 30. Jan. 1920:

Skorstensild paa Kronborg.

„Forleden Nat udrød der en heftig Ild i Skorstenene i Kronborgs sydlige Fløj. Ilden opstod i Kælderen, og da Skildvagten i Slotsgaarden *bemærkede Gnisterne, der baaret af den heftige Sydøststorm bares over mod Nordfløjens Kobbertag*, allarmede han Brandvagten og den tilsynsførende Underofficer, der hurtig fik Mandskab purret ud til Slukning. Med en Haandsprøjte blev Ilden slukket, saa der *denne Gang ingen* Skade skete paa det minderrige, uerstattelige Slot.

Det var heldigt, at Gnisterne ikke fik fat i noget brandbart paa Slottet, og at Vagten var aarvaagen, saa Ilden dæmpedes i Tide.

Skorstenen var nylig rensset, men i den heftige Storm er en Gnist slaaet ned i Soden i Kælderens Renserum og har antændt denne“.

Uden denne Notits vilde sikkert Branden paa Kronborg være forblevet ligesaa skjult for Offentligheden som alle tidligere. Ingen Meddelelse var tilgaaet Museet, som dog har forsikret for $\frac{1}{2}$ Million Kroner og ejer en Mængde komplet uerstattelige Ting, bl. a. den eneste større Samling af gamle, nautiske Instrumenter, talrige Modeller og Billeder af Handels- og Orlogsskibe, Kolonier m. m.

Ved Henvendelse til Brandinspektøren i Helsingør oplystes, at han til sin Forundring ikke havde faaet Telefonmeddelelse eller var blevet tilkaldt, og ved Undersøgelse paa

Kronborg fremkom, at under hele Brandens timelange Forløb havde ingen Officer været hjemme, saaledes at alt afhæng af, at Kaserneunderofficeren var tilstede. Han kunde lige saa godt være bortgaaet; noget System findes øjensynlig ikke.

Skal der være Udsigt til en Forandring, maa disse Ting ikke skjules. Fejlen ligger i Systemet, ikke hos Personerne. Selvfølgelig har et Museum langt strengere Reglementer.

Foruden Militær og Museum er der paa Kronborg ogsaa Fyrvæsen, og jeg indføjer her en Forklaring fra den daværende Fyrassistent, nu Fyrmester, Dahl.

Jeg har det Indtryk, at Underofficererne ikke tør udtale sig om disse Forhold, derfor er Opfattelsen hos civile, stedkendte Folk af Betydning.

Kronborg, d. 1/2 1920.

*Hr. Direktør Lund,
Handels- og Søfartsmuseet.*

„Foranlediget ved Hr. Direktørens Henvendelse til mig igaar har jeg søgt Oplysning om den omtalte Skorstensild i søndre Fløj; det udtales af en fuldtud troværdig, civil Mand her, som imidlertid ikke ønsker sit Navn opgivet, at den omtalte Skorstensild ganske sikkert var Tirsdag d. 27. Jan. om Aftenen, og at det var *den største i sin Slags han endnu har set paa Kronborg*, store Flammer stod op af Skorstenene, der kastede en Mængde Gnister, ja der faldt store, glødende Sodkager ned i Slotsgaarden og spredtes her af den stærke Vind. At en saadan Ild ikke kan karakteriseres som ufarlig, fremgaar af, at blot et Par Gnister falder indenfor en *aabentstaaende Lem i Tagetagen*, hvor Kasernen har *Oplag af Madratser* o. a. Sengetøj, eller ind i et *aabentstaaende Vindue* til en Beboelseslejlighed, er der stor Udsigt til, at der kan tændes Ild, og da er Slottet ilde stedt. Det bemærkes, at Vinduer meget ofte staar aabne, ogsaa naar Beboerne ere borte fra Lejligheden. At jeg ikke selv

observerede denne omtalte Ild, indføjes her, men at jeg i den Tid, jeg har boet paa Kronborg, flere Gange har set *Skorstensild*, bl. a. i *østre Fløj i Vinteren 1918—19*.

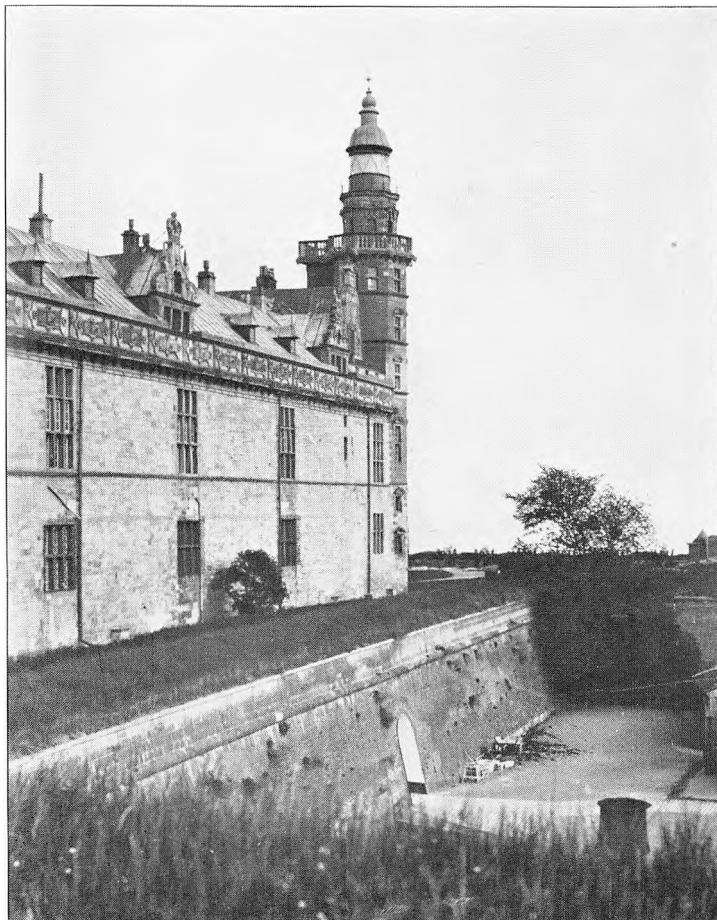
Angaaende Opkomsten af *Skorstensild*, kan man sikkert henhøre dette til den stærke Fyring med Kul i Kakkellovne, opsatte i Rum, hvor Soldater el. Skoler har Ophold, da de observerede Steder, hvor *Skorstensild* har optraadt, kan henhøres til Skorstene, der alle har Aftræk fra militære Lokaler, hvorimod Skorstene med Aftræk fra Beboelseslejligheder ere mindre udsatte for Antændelse, da der bruges Koks til Ildebrændsel.

Med Hensyn til eventuel Rømning af Slottet, maa denne sikkert af Hensyn til Brandfare ogsaa udstrækkes til, at al Beboelse ophører paa Slottet, idet en Brand meget vel kan opstaa i en Lejlighed, hvor Børn er alene hjemme, f. Ex. Leg med Tændstikker, en væltet og exploderet Lampe, og yderligere fra de mørke Kældere, hvor der i mange Tilfælde ved Opbæring af Brændsel, anvendes *aabent Lys* som Belysning.

Yderligere vil jeg henlede Opmærksomheden paa de mange og lange Kakkellovnsrør overalt paa Kronborg; disse løber flere Steder igennem Vægge og Stuer for at forbinde fjernstaaende Skorstene med Kakkellovne. Direktøren kan overbevise sig i *østre Fløj* oppe paa Gangen ved Brandvagtten og de tilstødende Lokaler. Saadanne Forhold er meget farlige, nemlig ved en mulig daarlig Samling af disse lange Længder Rør, hvor Ild kan slaa ud, naar der fyres stærkt, og ved at nævnte Rør kan brænde igennem, hvilket er sket i min Lejlighed. Dette Rør er dog nu skiftet, da jeg blev opmærksom paa Forholdet.“

Med megen Agtelse

S. Dahl,
Fyrassistent.

DET TIL FYRTAARN OMDANNEDE DRONNINGETAARN
OG EN DEL AF ØSTFLØJEN, I HVIS VINDUER ER INDRETTET
KØKKENER, BRÆNDELSRUM OG PULTERKAMRE. I ØST-
FLØJEN (OPRINDELIG TERRASSE) VAR DRONNINGENS
GALLERI, FØRENDE TIL RIDDESALEN.

Personlig kan jeg bemærke, at jeg ved et Tilfælde saa det stærke Brandskær gennem den forrygende Snestorm, men antog, det var en stor Brand i Helsingborg. Museet har ikke kunnet opnaa Bolig i Slottets Nærhed for en eneste af de Tilsynshavende, som derfor en stor Del af Døgnet er uden Forbindelse med Samlingerne.

Af ovenstaaende fremgaar, at de civile Institutioner paa Kronborg ser ensartet paa Forholdene.

Fra militær Side foreligger der en Række Artikler i „Nationaltidende“ og flere Blade af Premierlieutenant, Adjutant, nuværende Kaptain Krieger, hvis Udtalelser, som ikke er modsagt, maa opfattes som Udtryk for Garnisonens Mening.

Hr. Krieger skriver: *„Naar en „Soldaterbrandmand“ udtaler, at Kronborg er brandfarlig, maa vist desværre alle give ham Medhold,“* og *„som Forholdene er nu, er de ikke ideelle, det indrømmes strax.“*

Iøvrigt forsøger Hr. Krieger et Forsvar for Soldaterne som Brandvæsen, men har neppe selv megen Tro derpaa. Ialtfald udtaler han med største Bestemthed: *„Der er Fare for Slottet, saa længe der er Beboelse i dets Lokaler. Ja, det er rigtigt. Lad os faa rømmet alle Lejligheder, alle Belægningsstuer o. s. v. indenfor den indre Grav og Hovedvolden, saa at der intetsteds findes noget Ildsted eller noget kunstigt Lys. Det er vi enige om. Lad Soldaterne, Danmarks unge Sønner, ligge Vagt i Udenværkerne om Danmarks ældste og smukkeste Bygning, Øresundets Perle. Men saa ingen Beboelse paa det egentlige Slot, ingen Kommandant, ingen Slotsforvalter, ingen Museumsdirektør, og saa maa vi altsaa ogsaa slukke Fyret.“* (Dette burde aldrig være anbragt i et Slot og erstattes let af et lavt Fyr ved Signalstationen.)

I „Frederiksborg Amts Avis“ 22. Aug. 1920 udtales herom: *„Saavidt Hr. Krieger. Det er første Gang at en Militærperson aabent og ærligt indrømmer, at der er Brandfare*

paa Kronborg, saalænge der er Beboelse paa Slottet, enten det er Soldater eller en Museumsdirektør, som boer der. Det er velgørende at læse, thi før har det altid været hævdet, at netop Soldaternes Tilstedeværelse paa Slottet var en Garanti for, at det ikke brændte ned. Den Mythe har Premierlieutenant Krieger taget Livet af, og det er saare heldigt. Herefter bliver det Autoriteternes Sag at overveje, hvad der maa gøres for at bevare Kronborg til Efterslægten.“

„Frederiksborg Amts Avis“ er Regeringens Organ i Nord-sjælland.

Af ovenstaaende fremgaar, at *alle tre Institutioner paa Kronborg i Hovedsagen er enige*. Jeg har erfaret, at ogsaa andre yngre Officerer deler Hr. Kriegers Mening og ønsker Garnisonen lagt ud i Barakker. Saadanne har ved tidligere Lejligheder været lagt i Nærheden af Kronborg, hvor der er Grunde nok op til Grønnehave.

Det vilde være tiltalende, om *hele Militæretaten selv bad om en Forandring* og sluttede sig til det Standpunkt, der maa være enhver Historikers og enhver Museumsmands i denne Sag.

Fra Spørgsmaalet om Brandfaren gaar vi over til Slukningsforanstaltningerne. Ogsaa om disse foreligger der en Udtalelse i „Nationaltidende“ af en forhenværende Soldat paa Kronborg. Den gengives her:

Brandfaren paa Kronborg.

Atter en Slukningsprøve, der viser Brandforanstaltningernes Utilstrækkelighed.

„Ved en tidligere Lejlighed har vi udførlig omtalt Brandfaren paa Kronborg. En Slukningsprøve, som for en Uge siden blev afholdt af Militæret, der endnu ligger indkvarteret paa Slottet, fastslog paany, at det gamle historiske Slot i Virkeligheden ikke lader sig redde, hvis Ilden ved et ulykkeligt Tilfælde skulde faa fat i de gamle, tørre Skillerum, der

deler flere af Fløjenes store Sale ud i Smaarum til Beboelse for Underofficerer. Slukningsmateriellet er for petitmæssigt — Slangerne har samme Dimensioner som „Haveslanger“ — Vandtrykket er ganske utilstrækkeligt, og Mandskabets Indøvelse er meget mangelfuld. En Opvisning tager sig overfladisk set ganske betryggende ud. Sprøjten er nymalet rød, Messingbeslagene blankpudsede, og der er rigeligt af Mandskab baade til Slangernes og Stigernes Betjening. Men det hele er en Øjenforblændelse, og den er farlig, idet den stiller sig hindrende i Vejen for en gennemgribende Reform. Den, der skriver dette, ved, at det er Øjenforblændelse; han har selv været Soldater-Brandmand.

Selv om Materialet blev forbedret, og selv om Soldater-Brandmændene fik mere Øvelse, vilde Slottet dog ikke derfor være bedre sikret. Soldater-Brandmændene er jo først og fremmest Soldater, og som Følge deraf er de jo en stor Del af Dagen ude paa Marschture. Der er Timer paa Dagen, hvor der ikke befinder sig 10 Soldater paa Slottet og ikke en af de ved Brandslukningen ledende Officerer. Hvad saa, hvis der udbrød Brand i disse Timer! Der kunde ligge en rygende Ruin, inden Slukningsmandskabet kom tilbage fra Marschturen.

Kronborg Slot er maaske den historiske Bygning, der staar det danske Folks Hjerter nærmest. Bør man da ikke i Tide søge at forsvare den mod Undergangen, saa meget mere som der nu i nordre Fløj er indrettet et Søfartsmuseum, indeholdende uerstattelige Genstande, der illustrerer en stor Del af vor Historie ned gennem Tiderne!

Den eneste rationelle Maade at forringe Brandfaren paa, er, at forbyde Ilds og Lys' Anvendelse paa Slottet. Dette er imidlertid ensbetydende med, at Militæret maa forlade Kronborg. Større Vanskeligheder kan der dog ikke være forbundne med Slottets Evakuering. Der ligger for Tiden kun en 80 Mand stor Besætning kasereret“.

De anførte Tal kan muligvis variere lidt, men Hovedsagen er, at Soldaterne dog har andet at gøre, end at være Brandmænd og umuligt altid kan sidde og passe paa Ildebrand. De skifter iøvrigt for hurtigt til at faa nogen Uddannelse af Værdi. Det anføres, at Kasernekommandanten „som Chef for Kronborg Brandvæsen aldrig deltager i Garnisonens Udrykninger“. Det er muligt. Men hvis det er rigtigt, hvad jeg har hørt, at han har Have udenfor Byen, hvem er saa ansvarlig, naar han dyrker den, eller blot gaar en Tur. Garnisons-Kommandanten synes at kunne afvise Ansvar og bliver „konstitueret“ som Brandchef, naar hans underordnede er bortrejst. Dette betyder neppe, at Obersten skal holde sig hjemme. Alt i alt mangler Klarhed over, hvor Ansvaret er, og om dette Punkt vil der vist blive livlig Debat efter en eventuel ulykkelig Brand. Alle vil sikkert skyde Ansvaret fra sig.

For Fuldstændigheds Skyld anføres, at *Helsingørs Brandvæsen* efter Hr. Kriegers Mening har „en forældet Ordning“, og behøver $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ Time til at være paa Pletten, medens Københavns Brandvæsen vil behøve 1 à $1\frac{1}{2}$ Time.

Antagelig afgøres Kronborgs Skæbne i de første 10 Minutter efter en alvorlig Brands Opstaaen. Det bemærkes, at — saavidt mig bekendt — møder Københavns Brandvæsen med fuld Udrykning strax f. Ex. paa Regensen til en Skorstensild, der naturligvis kan være farlig, fordi ingen nøjagtig kender Svaghederne i en gammel Bygning, som er omlavet i det uendelige.

Efter min Tiltræden som Museumsdirektør paa Kronborg, gjorde jeg saaledes opmærksom paa, at et Skorstensrør løb bag et Træpanel, skjult af dette. De af Ministeriet sendte Ingenieurofficerer lod det strax fjerne. Formodentlig er der mange lignende.

Brandsyn havde aldrig før været afholdt og afslørede strax Mangler, som f. Ex. en Kakkellovn uden Dør i et Sløjdværsele. Altsaa Snedkerværksted paa Kronborg Slot

med Limkogning i Kirkefløjen. Enhver Sagkyndig ved, at gamle Slotte er fulde af Hulrum, hvorigennem Ilden kan forplante sig. Formodentlig er dette Grunden til den hurtige Ødelæggelse, der har ramt vore Slotte (Koldinghus, Frederiksborg, Christiansborg).

Som bekendt har ogsaa Kronborg gennemgaaet en alvorlig Brand i 1629, Natten mellem 24. og 25. September. Den svenske Resident Fegræus skriver i et Brev, dateret Helsingør 26. Sept. 1629:

„Här ähr och i forgår om Natt skiedt en stor Olycka, idet Elden är kommen löss här på Croneborgh wedh Pass Klockan 12 om Natten, och haffuer strax aff det Starka Sudosten wädret tagit öfver handen, at ingen reddingh war mehr på färde, vthan Slottedt heelt och hållit i grundh förbrändt, och elden ennu icke aldeles väll vttschlächts. Fru Kirstin (Munk) som der lågh i Barnsengh, ähr medh sijne barn medh stor mödha vndan kombne hijt i Stadhen. Lyckan var att elden icke kom vthi Cruthcammaren, huilket om dett wåro skiedt, hadhe festningen och een deel af Staden gåådt sin koos“.

Meget vides ikke om Branden. Efter Udtrykkene kunde det tænkes, at den var opstaaet i den kongelige Lejlighed, dengang beboet af Kirstine Munk.

Under Hensyn til Rigernes „forarmede og fordærvede Tilstand“ vilde Rigsraadet ikke være med til at restaurere Slottet, men Christian IV, som forestillede Raadet, at „*samme Hus udi lang Tid har været Danmark til Berømmelse og Zirat*“, satte sin Vilje igennem. Sundtolden blev forhøjet i nogle Aar (indtil 1632) og Slottet paany sat istand. Man har en hel Del Kontrakter angaaende Byggearbejderne, særlig Akkorder med Hans Stenwinkel den yngre. I Løbet af nogle Aar stod Kronborg omtrent i sin oprindelige Skikkelse. Til de reddede Ting hørte mange vævede Tapeter, og Christian IV forøgede betydeligt Samlingen af Malerier og Tapeter. Kobberstikkeren Simon de Pas fik det Hverv at lade de

bedste nederlandske Kunstnere udføre 80 Tegninger af historiske Begivenheder, til Brug for Udførelsen af større Malerier til Vægge og Lofter.

En Del af disse, udført af den berømte Maler Honthorst, og bortført af Svenskerne efter Kronborgs Erobring 1658, har været falbudt gennem en Antikvitetshandler for et Par Aar siden, uden at blive tilbagekøbt.

Frederis II's pragtfulde, vævede Tronhimmel, som fandtes i den nu ødelagte, store Riddersal over Kirken, findes i Stockholm, og burde om mulig søges erhvervet til Kronborg ved Velvilje fra den svenske Stat.

Om samme store Sal, hvor engang Kong Jacob af Skotlands Bryllup med Christian IV's Søster fejredes, og hvor Tapeterne med de 111 danske Konger prydede Væggene, har den kgl. Bygningsinspektør udtalt: „Saafremt den Mulighed er tilstede, at Militæret kan skaffes anden Kaserneplads og Kronborg saaledes tømmes — dette maatte jo være en Betingelse for Riddersalens Indretning — kan jeg paa det varmeste anbefale, *at det indskudte Bjælkelag udtages, saaledes at de oprindelige Højder kommer frem.* Naar derefter den deraf følgende Istandsættelse af Façaderne med Nænsomhed blev foretaget, vilde *en betydelig Værdi i arkitektonisk Henseende være vunden.* De fremkomne Rum burde staa i deres Materiale uden Forsøg paa Dekoration eller anden Udsmykning“.

Sikkert et udmærket Restaureringsprincip. Iøvrigt findes i Badstuen ved Frederiksborg et Loft af Kronborgs Arkitekt van Opbergen. — *Har Danmark Raad til at lade være at foretage noget i denne Sag?*

Den Privatmand, som skænkede Beløbet, vilde gøre sit Navn udødeligt.

Det vil føre for vidt her at komme ind paa Kronborgs Bygningshistorie eller paa dets Jammersminde som Genstand for Kasernevandalisme under Frederik VI, som var ligegyldig overfor historiske Hensyn. Nogle Aar før 1807 ned-

AVENUE FRA BYEN HELSINGØR TIL KRONBORG.
ANLAGT EFTER OMHUGNINGEN AF DEN OPRINDELIGE, GAMLE ALLÉ.

brødes Alter, Prædikestol og Kirkestole i Slotskirken, som blev Magasin og Fægtesal!

Dette paataltes af Slotspræsterne, ligesom Prins Christian Frederik, Thorvaldsen og Biskop Mynster udtalte Misbilligelse. Som Konge gjorde Christian VIII Ende paa Vanhelligelsen. Kirken blev restaureret under Ledelse af flere Arkitekter. Arbejdet udførtes af Helsingørske Firmaer, hvoraf nogle endnu eksisterer.

De øvrige Ødelæggelser er jo imidlertid ligesaa ondartede, og det er ingen Ære for Nationen, at de stadig venter paa en Misbilligelse.

Ogsaa Kronborgs Omgivelser har maattet lide. Dele af de ydre Volde og Grave er sløjfede; den smukke Allée, der førte til Kronborg, er omhugget og erstattet af en Vej, der søger sin Lige i Grimhed.

Hvad vilde man sige om et andet Land, der behandlede sine historiske Bygninger saaledes? Sidestykker maatte vist søges i Rusland.

Ogsaa hvad Slottets fremtidige Anvendelse angaar, har nuværende Kaptajn Krieger, der kalder Kronborg „*forældet til Kamp og forældet til Kaserne*“, udtalt sig og foreslaaet Oprettelsen af et krigshistorisk Museum med Vaabensamlinger. Hr. Krieger tilføjer:

„Lad vor Sømagt faa sin Del af det gamle Slot til sine Minder. Indret en eller to Fløje af denne gamle Bygning, hvis Fod staar i Havet, til et Mindested for vor Flaades store og uforglemmelige Bedrifter. Lad de gamle Skibsmodeller, Vaaben og Flag, der nu ligger utilgængelige paa Orlogsværftet, indgaa i dette Krigsmagts Museum. Lad alle disse Minder komme frem for Dagens Lys, vis dem for Landets Befolkning og tilrejsende Udlændinge. Denne sidste Del af Planen lader sig saa meget lettere realisere, som det nuværende Handels- og Søfartsmuseum er i Besiddelse af en Del af Marinens gamle Minder. Gaar man dette Museum nøje igennem, vil man nemlig se, at Størsteparten af

dets Sager rettelig hører mere ind under Krigsmarinen end under Handelsmarinen“.

Hr. Krieger overser, at en Adskillelse mellem Krigs- og Handelsmarine er historisk umulig. I ældre Tid stod de større Handelsskibe i Flaadens Lister. Det var f. Ex. med bevæbnede Handelsskibe, at Christian IV sejrede i Listerdyb. Omvendt var det en Admiral — Ove Giedde — som for 300 Aar siden oprettede Kolonierne i Ostindien, Udgangspunktet for vore store Kompagnier med deres mægtige Handel paa Østen.

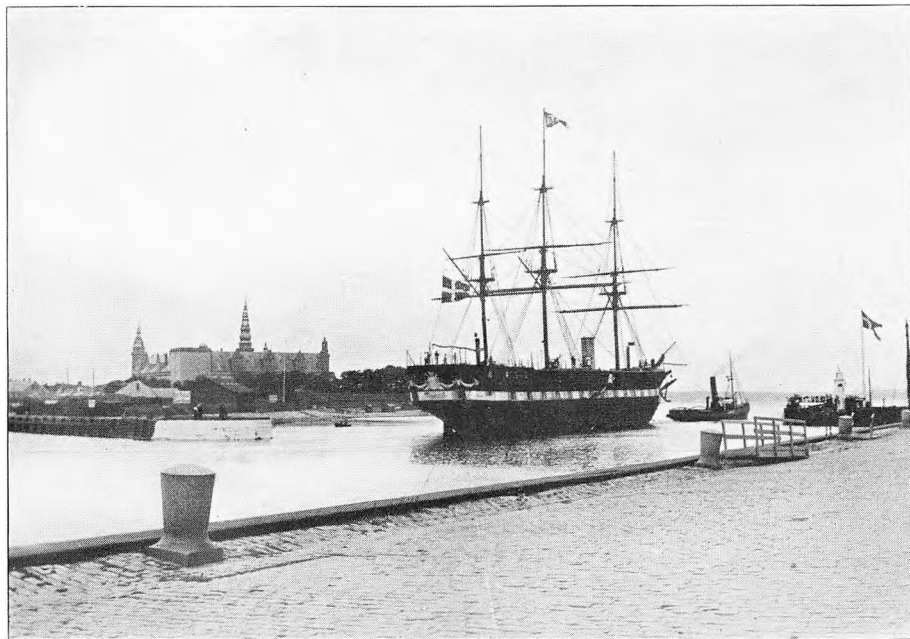
Museets Plan er paa dette Punkt godkendt af Autoriteter som Direktøren for Søkortarkivet, Navigationsdirektøren o. fl.

Jeg har selv, da jeg 1897 første Gang slog til Lyd for Kronborgs Fredning, tænkt paa et krigshistorisk Museum, men indset, at det var *Øresundstolden* og Skibsfarten, som maatte være Grundlag for et Museum netop paa dette Sted. Selve Slottets Portal med Statuerne af *Neptun* og *Merkur* vidner om Bygherrernes Opfattelse af Slottets Hensigt. En Kender af 16de Aarhundredes Historie som Troels-Lund udtalte sin fulde Tilslutning til Tanken ved Museets Opretelse, og Planen vedtoges af samtlige Partier i Rigsdagen. Museet hviler saaledes paa et meget historisk og konstitutionelt Grundlag. Ovenikøbet var Rigsdagens og Finansudvalgenes Formænd med i den Komité, som vedtog Museets Art.

Ogsaa senere har Rigsdagens Spidser medunderskrevet en „*Henvendelse til det danske Folk*“ med Opfordring til Forskønnelse af Kronborgs Indre, samt udtalt, at Museet er knyttet til Landets herligste Bygningsværk“, og at det bør have en Udvidelse af Lokalerne.

Herpaa ventes med Længsel, da den halve Snes Værelser, Museet fik overladt i 1914, er overfyldt paa den farligste Maade, ligesom Magasinerne.

Museet besøges af 20 à 30,000 Personer aarlig, og det maa anses for en stor Risiko for de uerstattelige Ting, at

FREGATTEN „JYLLAND“ VED KRONBORG.

KRONBORGS HOVEDPORTAL I NORDFLØJEN
MED NEPTUN OG MÆRKUR

sammenpakke saa mange Mennesker i nogle faa Rum med Op- og Nedgang ad samme snevre Vindeltrappe.

Enhver Henvendelse om Hjælp til Krigsministeriet har været forgæves, skøndt en Udvidelse ved begge Ender af Museet dog maatte have kunnet ordnes. I Østfløjen er der tomme Rum og i Vestfløjen kunde en Officersbolig vel have været afgivet.

Over de egentlige Grunde til den stadige Ligeegyldighed for Kronborgs Skæbne hviler et Mørke, som sikkert kun kan spredes under en aaben Forhandling i Rigsdagen.

Ganske bortset fra Museet maa selve Slottet vel være en Diskussion værd, saa der kan komme *Klarhed over, hvad Nationen egentlig vil*, om det skal bevares, eller som Kaserne være prisgivet til Ødelæggelse og ende som Ruin.

Man skylder vist det danske Folk at høre, hvad det mener om denne nationale Sag. *Pressen* har hidtil udtalt sig ganske *enigt*, men dens Udtalelser synes at være gaaet ubemærket hen. „Socialdemokraten“ har saaledes udtalt, at „Det gamle verdensberømte Slot er i høj Grad brandfarligt og burde derfor ikke anvendes som Kaserne“.

Embedsmændene i Indenrigsministeriet, hvorunder Kronborg hører, har i Aarenes Løb gjort betydelige Anstrengelser for at befri Slottet, og mange Teorier er fremsat om Grunden til, at alt endnu gaar ved det gamle. Man har ment, at det konservative Parti var imod Forandring. En konservativ Leder har dog benægtet dette og udtalt, at dette *ikke var nogen Partisag*. Selv Generaler mener, at Militæret ingen historisk Ret har til Kronborg Slot, at Evakueringen *ikke er krænkende for Etaten*, og at Kasernen er *elendig*. Det vilde være ønskeligt, om der fra Mænd i Militæretaten med historisk Viden vilde fremkomme Udtalelser, der kunde bringe Klarhed i den herskende Forvirring.

Man har ment, at et Kontor i Krigsministeriet var mægtigt nok til at hindre ethvert Fremskridt i Sagen, idet man

i Kontoret havde den Anskuelse, at Militæret ikke kunde opgive, hvad det engang havde lagt Haand paa. Denne Formodning er neppe rigtig. Det vilde være et ganske preussisk Ræsonnement, som ikke passer i et demokratisk Land og i sit Væsen er upatriotisk. Alle Embedsmænd, høje og lave, er jo desuden ikke Herrer, men *Tjenere*. Særlig opfordrer et Monument som Kronborg, hvorfra Aarhundreder taler til os, til Beskedenhed og Varsomhed.

Endelig har man ment, at *det Helsingørske Højre* skulde sidde inde med en særlig Magt og Indflydelse til at hindre Kronborgs Fredning. Det lyder utroligt, især da der i Helsingør findes mange dannede, konservative Mænd, der absolut ikke ønsker Kasernens Bibeholdelse. — Jeg skal citere Udtalelser af en Haandværksmester i Helsingør, kendt som konservativ Leder, om den Mangel paa Omhu, der udvises paa Kronborg.

Helsingør, d. 26. Septbr. 1920.

C. Walins Eftflg.
(Joh. Petersen) Murermester.
Telefon 204. —

Til
Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg.

„Jeg føler en personlig Trang til at give et Par Oplysninger om vedlagte Regning.

Det fremgaar af Regningen, at der paa kun 5 Kaminafsatser i Søfartsmuseet d. 25. Septbr. er forefundet ialt 29^{1/2} Spande Sod, fordelt saaledes: Marinesalen 8^{1/2} Sp., Modelsalen 5 Sp., Portrætsalen 6 Sp., Ø. K. Værelset 9 Sp. og Grønlandsværelset 1 Sp., ialt 29^{1/2}.

Det er en Selvfølge, at Tilstedeværelsen af en saadan Mængde Sod, paa de i gamle Skorstene værende Afsatser, er *en overordentlig Skødesløshed*, og det maa efter mit Syn som Fagmand paakræves, at *Slendrian paa dette Omraade*

gaaes meget effektivt efter i Sømmene, under betryggende Garanti af en virkelig ansvarsbevidst Fagmand.“

Ærb.

Joh. Petersen.

Det bemærkes, at Museet, som ikke bruger Indfyring, intet har med Skorstenene at gøre, men fandt Grund til at gøre en Prøve, om der var Orden eller Uorden.

Et nyvalgt Medlem af Byraadet har i en Valgartikel givet Helsingør følgende Skudsmaal m. H. t. Plejen af Fortidsminder:

Nogle kommunale Valgbetragtninger.

Af F. Hansen, Villa Sundeved.

„Jeg kan ikke undlade, inden jeg slutter disse Betragtninger, at gøre et Par Bemærkninger om Aanden i Helsingør. Bortset fra de Undtagelser, der som bekendt bekræfter Reglen, er Borgeraanden meget smaalig. Man passer med ængstelig Jalousie paa, at Næsten ikke skal faa for meget at sige, blander sig gerne i Ting, som ikke kommer En ved, har uden selv at gøre noget en levende Trang til at kritisere, hvad andre gør, savner fuldstændig Pietet for sin By og er meget vanskelig til et maalbevidst Samarbejde. Shakespeare har som bekendt gjort vor lille By verdensberømt ved at henlægge Handlingen i „Hamlet“ hertil. For nogle Aar siden opstod en Diskussion om, hvorvidt han ogsaa personlig havde været her i Byen. For mig bestaar ingen Tvivl herom. Han har været her. Det var utvivlsomt her, han fik Ideen til de bevingede Ord: „There is something rotten in the state of Denmark“.

„Helsingør, den 23. Januar 1921.“

Hvis dette er rigtigt — det synes noget strengt, skøndt Behandlingen af Kronborgs Omgivelser og Kysten i Slottets Nærhed jo taler et tydeligt Sprog — skulde man altsaa

ikke søge Vejledningen i denne By. Overhovedet maa det anses for stødende overfor Landets andre Byer, hvis en enkelt Kommune vilde lægge Haand paa Kronborg og bemægtige sig Afgørelsen af Slottets Skæbne. Det er i Rigsdagen udtalt uden Modsigelse, at dette er *en Landssag og ingen kommunal Sag*. Dette Standpunkt vil antagelig være hele Rigsdagens.

Paa Kronborg bor for Tiden følgende 154 Personer, hvoraf 72 er fremmede Korporalselever, der ikke før sendtes hertil.

Slottet.

	Personer	
	Militære	Civile
Obersten (Kommandanten)	1	4
do. (Slotsforvalteren)		2
Kaptajn Jantzen	1	4
Premierløjtnant Bertzow	1	1
Stabssergent Narvesen	1	5
„ Mathiasen	1	3
Oversergent Nielsen	1	2
„ Christiansen	1	1
Sergent Christensen	1	2
„ Whidemose	1	4
Fyrassistent Dahl		2
„ Christensen		2
Lampepasser Jensen		3
Ugifte Officerer	ca. 3?	
„ Underofficerer	ca. 3?	
„ Spillemænd	ca. 3?	
„ Korporalselever	72	
„ Menige	64	
	154	35

Flytningen af disse faa Personer skulde synes en ringe Sag. Under Krigen anbragtes ganske anderledes Mængder af Soldater fra fremmede Hære i Nordsjælland.

For Byen kan de faa Militære ikke have nogen Betydning — bortset fra det rent selskabelige — i Sammenligning med Muligheden for, at *Byens Haandværkere fik Arbejdet ved Kronborgs Restaurering, der maatte strække sig over mange Aar*. Har overhovedet enkelte Personer fra Byen noget Mandat til at hindre, at Danmark ærer sig selv ved at raade Bod paa Uretten mod Kronborg? I en Periode af Arbejdsløshed er her en Opgave af skønneste Art.

Intet er jo nyt under Solen. I en Artikel af Overbibliothekar Larsen i Berlingske Tidende 22. ds. omtales Worsaaes Museumsplaner, hvis Virkeliggørelse hans tidlige Død hindrede, og tilføjes, at han „*paa Trods af stærke og meget indflydelsesrige Kræfter* ud af et kongeligt Pulterkammer i et forfaldent Slot skabte Rosenborgsamlingens Perle“.

Af *Worsaaes* Erindringer ved man, at de omtalte Indflydelser bl. a. var Grevinde Danner og en Hofinspektør.

Om Frederiksborgs ulykkelige Brand fortæller Worsaae, at „*Det var tunge Dage for det hele Folk, i Sorgen blandede sig en stærk Harme over den Ligegyldighed, man af økonomiske Grunde, der tillagdes Grevinden, havde vist for Bevaringen af Slottet*“.

Om Frederiksborg efter Branden siges i Erindringerne, „*at han efter det første Syn af den rygende Brandtomt havde grædt sine modige Taarer. Alle Taarne og Tage var faldne paa Hovedfløjene, og Luerne slikkede endnu de aabenstaaende Mure*“.

Denne Skæbne er det altsaa, som *daglig truer Kronborg, og for hvis Afvendelse i Tide der lægges Hindringer i Vejen!* Nationen synes at have en Ret til nøjagtig at kende Hindringernes Art, og fra hvem de kommer.

Belært af en Erfaring, der nu synes glemt, lod Worsaae paa Rosenborg „*strax alle Kakkellovne borttage, Kaminerne*

tilmure, og alle Stikskorstenene paa Lofterue nedrive, hvorved enhver fremtidig Fyring blev umuliggjort“.

Om Stikskorstenene siges, at „de tildels var *sprængte af den stærke Fyring i det kolde Myntkabinet“.*

De indbyggede Skorstene paa Kronborg kan formentlig ogsaa sprænges. *Hvem ved, om de ikke allerede er det?* I saa Fald er en Katastrofe overhængende. Særlig Tagkonstruktionerne indeholder en Mængde tørt Tømmer.

Worsaae udvirkede endvidere, at de brandfarligste Skure i Gardens Kasernes Gaard op mod Slottet blev nedrevet, og at en hel Del Smaahuse „til unævneligt Brug“ ved Rosenborg blev nedbrudt.

Alt Foranstaltninger, som ogsaa burde foretages paa Kronborg, hvor Kransen af saadanne Smaahuse til unævneligt Brug vel maatte anses for en af Landets Seværdigheder, hvis Adgang ikke var spærret til flere Sider af Slottet. Det her medfølgende Billedstof vil give et Begreb om de udvendige Rædsler. Til de indvendige er der desværre ikke Adgang for Fotografer.

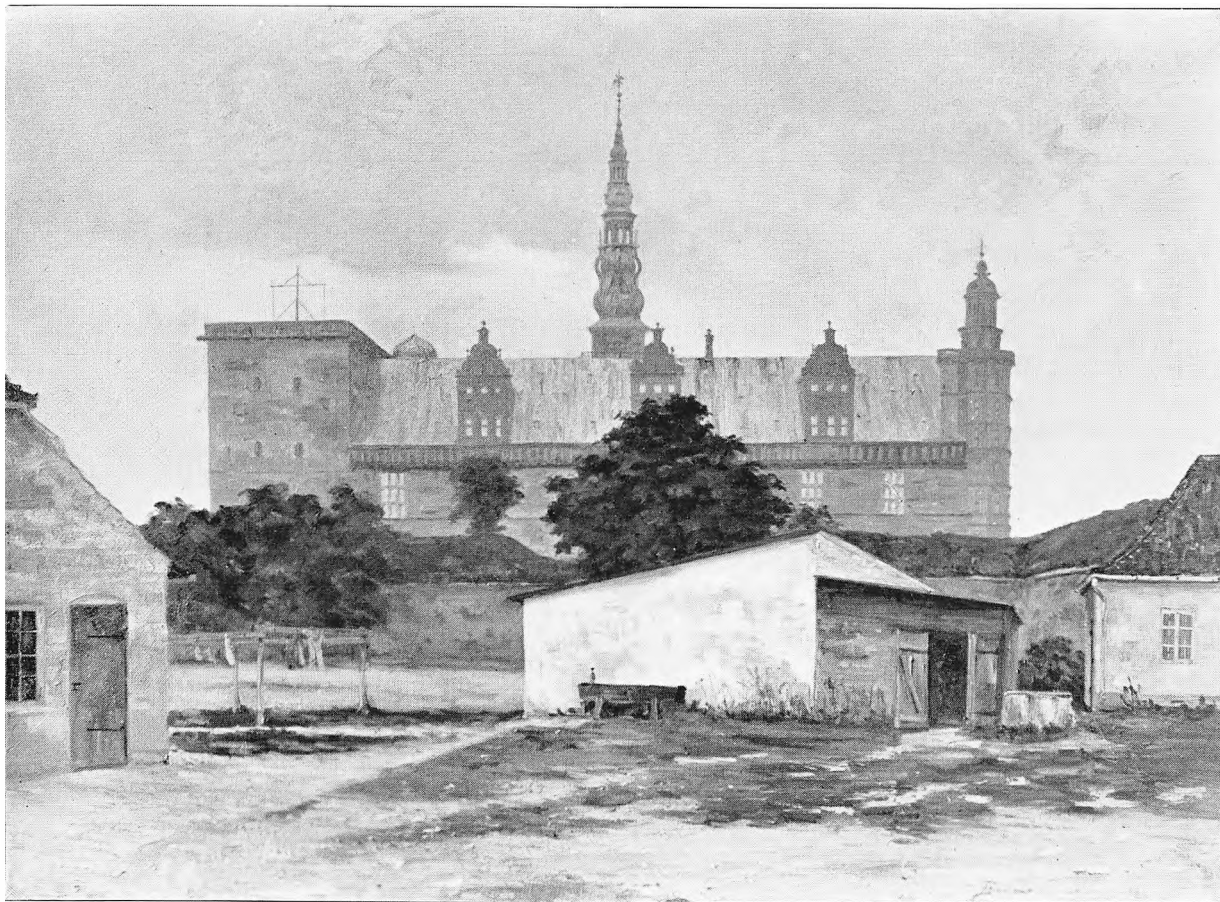
Overhovedet er den udvendige og indvendige Afspærring sikkert en Hovedaarsag til, at Forholdene saa længe er gaaet upaatalt hen.

Pressen og Rigsdagen vil ved **Selvsyn** kunne danne sig en Mening og burde ikke skyde denne Opgave fra sig. *Ingen ved, hvad Dag vi vaagner op og hører, at Kronborg er en rygende Ruin.*

Som den, der oprindelig har rejst Kronborg-Sagen, idet jeg hos Regeringen, der tilbød mig at træde i Statens Tjeneste, udbad mig det Hverv at skabe et Museum paa Kronborg, anser jeg det for en Samvittighedssag at fremkomme med denne aabne Henvendelse, hvis ledende Tanke tidligere har haft stor Tilslutning i Regeringskredse og forhaabentlig har det endnu. Saaledes samlede i sin Tid Handelsminister Hage Ministre og Rigsdagsmænd paa Kronborg for at føre Sagen igennem. Dengang angaves Krigsforholdene som Hin-

NYERE DANSK BYGNINGSKUNST PAA KRONBORG
UDFOR INDGANGEN GENNEM ØSTFLØJEN TIL SLOTSGAARDEN.

VILLAER PAA KRONBORG
UD FOR SYDFLØJEN MED KIRKEN OG DEN FHV. RIDDELSAL. TILVENSTRE DET FIRKANTEDE TAARN
FRA KONG ERIK AF POMMERNES SLOT KROGEN.

dring. Senere blev det anset for givet, at Helsingørs Garnison vilde gaa til Sønderjylland.

Da intet sker, er det neppe for tidligt at kalde paa alle *Kronborgs Venner* her i Landet og udenfor Landet med Opfordring til Dannelse af en Landsforening til Kronborgs Fredning.

Hvis Penge kan gøre Sagen lettere, skal henvises til, at der — som Statshaandbogen viser — allerede findes et *Kronborgfond*.

Ved en Mængde smaa og store Bidrag maatte dette kunne bringes op paa en passende Højde. Naar det har stagneret, ligger det bl. a. i den herskende Uvished om Statens Standpunkt.

Efter Frederiksborgs Brand sluttede hele Nationen sig sammen om Genrejsningen. Skulde Kronborg, som dog staar endnu, omend delvis ødelagt, ikke kunne gøre Regning paa samme Interesse. Som Bygning og historisk Minde om Danmarks Storhedstid betyder den langt mere.

Jeg henstiller til Pressen at skabe en *Landsagitation* og foranledige en *Landsindsamling* til Kronborgfondet. Hvis Postvæsenet solgte *Kronborg-Mærker* ligesom Mærkerne til Opbyggelse af Domkirken i Reims, vilde det sikkert vinde Tilslutning selv udover Danmarks Grænser.

Jeg skal tilføje, at fremmede Gesandter fra Verdens største Magter til mig har udtalt Haabet om en Restaurering af Kronborg.

Efter det engelske Pressebesøg modtog jeg som Direktør en Skrivelse paa alle Deltageres Vegne, hvori ønskedes Held med „the mission you have undertaken“, nemlig Kronborgs Fredning. Denne anses i høj Grad for en Sag, der angaar den dannede, angelsaksiske Verden. Danmark vil let faa et Ravnekrogsskær ved at ignorere den større Verdens Anskuelse paa dette Punkt.

For at forebygge den Misforstaaelse, at Kronborg skulde komme i private Hænder gennem Museet, skal jeg sluttelig

bemærke, at Museets værdifulde Samlinger af Komitéen er tilbudt Staten som Gave, der forhaabentlig vil blive modtaget.

For et Land, hvis Flaader engang har erobret England, hvis Konger har besejlet Nordkap i eget Farvand, regeret over Kolonier i begge Indier og Afrika og endnu hersker i saa fjerne Lande som Island og Grønland, er Havet ingen Grænse, men Forbindelsen med den større Verden. Et Hjemsted for Minderne fra Danmarks Historie paa Havene er en national Nødvendighed, og med Rette har man anset Kronborg for det mest egnede Sted.

Fra alle Synspunkter er Fredningen af Kronborg og Slottets historiske Omgivelser et Krav, som Folket kan og bør stille.

Den eneste — neppe engang tilstrækkelige — Undskyldning for, at Kronborg ikke forlængst er rømmet, var Krigsforholdene. Midt under Krigen opgav Frankrig at benytte Slottet i Carcassonne som Kaserne af Hensyn til det gamle Kastels Betydning som historisk Mindesmærke. — Vedvarende Misbrug af et Mindesmærke som Kronborg synes mig ikke at kunne forsvares. Det er i sin Tid paalagt mig at virke for Slottets Rømning. Jeg anbefaler paany indtrængende, at Kasernen paa Kronborg Slot ophæves, inden det her gaar, som paa Frederiksborg, der lige saa lidt som Kronborg egnede sig til Beboelse under Nutidens Forhold.

Marts 1921.

E. F. S. Lund.

Direktør for Kronborgmuseet.

KRONBORGS VESTFLØJ.

EFTERSKRIFT.

I Forbindelse med Ovenstaaende skal her, af humane Grunde, Opmærksomheden henledes paa Kronborgs daarlige Renommée som Kaserne i *hygieinisk* Henseende. Aar efter Aar hænder det, at man kan se Slotsgaarden og Museet opfyldt af Besøgende og samtidig i Sydfløjens Vinduer Soldater, som er internerede paa Grund af Meningitis og Difteritisepidemi.

Blandt Læger omtales Kasernen paa Kronborg som hygieinisk umulig paa Grund af manglende Badeindretninger m. m.

W. C. er der ikke Tale om, og værre er, at der overhovedet i Bygningen ikke findes nogen Art af Toilettebekvemmeligheder. Man kan levende sætte sig ind i, hvad det maa være for Mandskabet, under Vinterforhold at skulle ud i Voldene om Natten, helt uden for Slottet. Dette maa medføre Udveje, som ikke her skal nævnes, og som sætter Spor paa de udvendige Mure.

En Moder, hvis Søn drog ind paa Kronborg som ung og kærnesund, har beskrevet, hvorledes han dér blev et Vrag af Difteritis, og udtalte som sin Mening, at det manglende kvindelige Tilsyn ved Rengøringen var Skyld i, at Gulvene ikke holdtes rene, og Sygdomsspirerne fik Lov at trives.

Jeg henstiller, at Rigsdagen, ganske særlig de kvindelige Medlemmer, her varetager de Forældres Interesser, som har værnepligtige Sønner, og foranlediger, at Landets højeste

Sundhedsautoriteter afgiver en Erklæring, om, hvorvidt de anser Kronborgs Belægningsstuer for tjenlige til Menneskebolig.

Disse Rum, som i Aarhundreder ikke har været opvarmede, forekommer mig saa frastødende, uhyggelige, at Fattighuse sikkert er komfortable i Sammenligning.

Hvis Sundhedsautoriteterne ikke vil sige god for Kronborg som Kaserne, maatte det anses for despotisk vedvarende at tvinge værnepligtige, som ialtfald kan forlange en hygieinisk forsvarlig Behandling, til at bebo disse skumle Rum.

I Helsingørs Blade har menige Soldater fremsat Klager over den ulidelige Stank i Opholdsrum paa Kronborg.

I et demokratisk Land er Spørgsmaalet om, hvilke Vilkaar der bydes Landets Forsvarere, noget, der berører enhver Vælger.

„Socialdemokraten“ omtalte nylig, som Modsætning til „Kronborgs romantiske Præg“, at „de unge Mænd, der maa tilbringe mange Maaneder som Soldater paa dette Sted, ikke altid har Øje for Romantiken, men maa regne med højst ubehagelige Realiteter, hvormed et Brev fra en ung Korporalselev vidner.“

Man læser om Stroppeture og Absentation endog paa Korporalskolen. Fejlen er muligvis Mandskabets, men hvis de værnepligtige var indkvarteret bedre, var de maaske mere tilfredse.

Som ovenfor nævnt, foreligger der — foruden Indrømmelse af, „at Forholdene ikke er ideelle“ — positive Forslag fra Kaptajn Krieger til Slottets Evakuering, og Mandskabets Anbringelse paa anden Maade, hvilket ikke burde opsættes, naar der er en daglig Risiko paa 13 Millioner, samt muligvis ødelagt Helbred for mange Mennesker.

I det konservative „Helsingør Avis“ omtales, at „Kommunen staar med tomme, altfor dyre Lejligheder i Hundredevis i Kommunens Bygningskomplekser“.

Hvorfor tilbydes de ikke Militæret? Kommunen vilde ved selv at bringe Ofre, og ikke læsse alt over paa Staten, vise, hvor megen Betydning, Kærligheden til Garnisonen har. Man ser i aarevis det lille Slot „Sommariva“, tilhørende Kommunen, staa ledigt. Hvorfor ikke tilbyde det til Regimentschefen, naar det dog er „*Helsingørs Garnison*“, der ligger her, og *ikke* Kronborgs.

Hvis Sagen kommer i det praktiske Samarbejde mellem militære og civile, vilde der sikkert være Udveje, som kunde tilfredsstille alle Parter.

Forfatteren af disse Linjer har al Sympati for Hæren og ønsker det bedst mulige for baade Menige og Officerer.

De sidste vilde vinde Sympati i vide Kredse ved selv at tage Initiativet til en Medvirkning i Arbejdet for Kronborgs Fredning, som alle Partier dog sikkert sætter højere end Penge- og andre Hensyn.

Kronborgs Kyst og Forstrand bør sikres.

Ikke alene af Ilden men ogsaa af *Vandet* er Kronborg truet. I Aarhundredernes Løb har Slottet været udsat for store Oversvømmelser, som aarligt foraarsagede betydelige Udgifter for Staten. —

I Nov. 1801 hjemsøgte Kronborg af en stærk Storm, som begyndte med S. S. W. og endte med N. W., hvorved en stor Del af de ældre og nyere Værker ødelagdes, og da Vandet desuden fyldte Søbatterierne, blev saavel Kronværkets som den indre Fæstningsgrav fyldte og gik over deres Bredder. I Natten mellem 6te og 7de Dec. s. A. anrettede en Storm fra W. N. W. Skade paa Glaciserne. —

I Februar 1803 ødelagde atter en Storm en Del af Søværkerne. Den 26de Dec. 1806 rasede om Natten en nordvestlig Storm med Højvande, der ødelagde Stenglaciserne, fyldte alle indre og ydre Grave, bortskyllede alle mindre Broer og stod, en Time efter Stormens Begyndelse, flere

Tommer over Hovedbroen, saa at Vandet trængte ind i Slaveriet og Hovedvagten. Slaverne maatte bringes op i Mørkeports Vagtstuer, og Hovedvagten flyttes til Slottet. Alt var et bølgende Hav, hvori Kommunikationen kun kunde finde Sted ved Baade. Den følgende Dag fandt man de underste Kasematter under Hovedvolden fyldte. Under Flagbatteriet stod Vandet 1 Fod 9 Tommer. I alle Bygninger mellem Kronværksvolden og Hovedvolden 3 Fod 2 Tommer. Man maatte gennemgrave Brystværnene for at lede Vandet tilbage, og først efter længere Tids Forløb kunde man gaa tilfods omkring Fæstningsværkerne.

I 1808 var paany Stormflod, o. s. v.

Man skulde synes, at disse Begivenheder maatte opfordre til at skaane Kronborgs Forstrand.

Følgende Skrivelse fra Fyrassistent, nu Fyrmester *Tidemand* til Garnisonskommandanten i Helsingør viser, hvad Hensyn der tages.

Til

Garnisonskommandanten i Helsingør.

„Da jeg ifølge min Stilling som Fyrassistent ved Kronborg Fyr har Lejlighed til Dag ud og Dag ind, Aaret igennem at iagttage Kronborg Kysten, og disse iagttagelser ikke turde være uden Interesse for rette Vedkommende, tillader jeg mig herved tjenstligt at fremkomme med disse.

I 1908, da jeg som Fyrassistent kom til Kronborg, var der betydelig mere Forstrand ud for Søbatterierne end nu, og navnlig var selve Pynten betydelig større end nu. Jeg vil forsøge at beskrive, hvorledes den var den Gang.

Nord for Signalstationen laa der ikke ganske ubetydelige Sand- og Grusbanker, og Pynten strakte sig da saa langt ud i Sundet, at Stranden ofte gik i en jævn lige Linie fra Pynten forbi hvide Vold til syd for Vandporten.

Syd for hvide Vold laa da ofte mange Mennesker spredt i Sandet, som dengang laa i store Mængder her.

KRONBORG MED OMLIGGENDE VILLAER UD MOD ØRESUND

Pynten og Forstranden var dengang til stor Gavn for Kronborg, idet den godt værnede Søbatterierne mod Søen, og mange Mennesker havde stor Glæde af den gode Forstrand, hvor man ikke havde vanskeligt ved at finde sig en behagelig Plads; til stor Gavn for Fiskerne var Pynten ogsaa, thi stor som den var, var der altid nord eller syd for Pynten læ Vande for deres Fiskeri; især i Hornfisketiden gjorde en Pynt, som strakte sig langt ud i Søen, stor Nytte.

Nu er Pynten og Forstranden imidlertid svundet saadan ind, at man daarligt kan tale om nogen Pynt, og Forstrand er der ikke mere af, uden i 1ste og 2det Søbatteri.

Grunden til at denne Ødelæggelse gaar saa rask for sig, mener jeg med flere, først og fremmest kommer af, at der fra Strandens Sand og Grusmængder skaanselsløst og stedse hyppigere bortføres Læs efter Læs for at bruges til Bygnings-, Vej- og Haveanlæg; disse tusindvis af bortførte Læs opskyller Søen aldrig mere Erstatning for, Søen kan lettere faa Bugt med den lille Rest, der er tilbage.

I de snart 11 Aar, jeg nu har været her paa Kronborg, har jeg saaledes været Vidne til, at denne Ødelæggelse er gaaet for sig, og gøres der nu ikke noget for at standse denne, ser jeg ikke rettere, end at Staten engang frem i Tiden med stor Bekostning maa sikre Søbatterierne ved omfattende Betonarbejde.

Ovenstaaende har jeg af Interesse for Kronborgpyntens Bevaring ikke villet undlade at indberette.

H. Tidemand,

Fyrassistent, Kronborg Fyr. Marts 1919.

Da jeg indsendte ovenstaaende, var der endnu en Rest Forstrand af 1ste Søbatteri, nu er der imidlertid intet tilbage; det kan muligvis hænge sammen med, at den Mand, som bortkører Sandet og Gruset, tildels har forlagt sin Virksomhed til Stranden ud for Kronborg Skoven. Efter min Mening er det Antal Læs, der aarlig bortføres, mindst 1000,

og der har sikkert været Aar, hvor mindst 3000 Læs er bortført.“

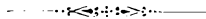
Det synes at have almen Interesse at vide, hvilken Autoritet, der bortsælger Kronborgs Forstrand, og om Rigsdagen er forberedt paa de med Tiden deraf uundgaeligt følgende Bevillinger.

Kronborg-Kysten er nu tildels kunstig opmuret, og Spørgsmaalet er, om den er stærk nok til at modstaa Havet, som har formaaet at flytte de udlagte mægtige Cementblokke.

Selvfølgelig maa det tillige i høj Grad svække Kronborgs Modstandsevne mod Havet, at der intet gøres for at beskytte Nordstranden paa Grønnehave. I 1914 fandtes dog nogle daarligt byggede Høfder. Af disse er nu 5 Pinde tilbage, og Søen huler Aar for Aar i Kystlinjen. Tilsynet med den forsømte Kyst burde overtages af Staten. Enhver kan ved Selvsyn danne sig et Skøn om Tilstanden. Ved at bruges som Losseplads er Jordbunden forvandlet fra hvidt Strand-sand til en snavset Masse.

Kronborg-Kysternes Vanrøgt og Omhugningen af Alléen til Slottet er Forsyndelser, der ikke giver Helsingør Adkomst til en privilegeret Stilling paa Kronborg.

Alt ialt er der Grund til, at alle Venner af denne skønne Plet af Danmark samler sig til et energisk Krav om Værn for de uerstattelige Værdier.

Et Bilag af seneste Dato skal her tilføjes, som Bidrag til Belysning af Forhold vedrørende Kronborgs Sikkerhed:

C. Walins Eftflg.

(Joh. Petersen) Muremester.

Helsingør d. 16. April 1921.

Undertegnede, som d. 25. Septbr. 1920 foretog en Rensning af de i Kronborgmuseet værende Kaminer, har d. 16. ds. sammen med en af mine Svende foretaget et meget grundigt Eftersyn af nævnte gamle Kaminer. Jeg forefandt i disse forskellige Mangler, der maa være undgaaet Brandsynets Opmærksomhed, ligesom der stadig i rigelig Mængde afleirer sig Sod, stammende dels fra de nedre dels fra de øvre Etager, da Museet ikke anvender Indfyring.

Kaminen i Marinesalen ud imod Søen staar i Forbindelse med en Røgkanal fra Stueetagen, hvorfra formodentlig Soden stammer. Der fandtes idag c. 1 Spand fuld. — I Kaminen i Modelsalen fandtes ligeledes en Spand fuld af Sod, som maa stamme fra Ovne højere oppe. Denne Kamin viste sig at være repareret for en Del Aar siden og syntes at være i god Stand.

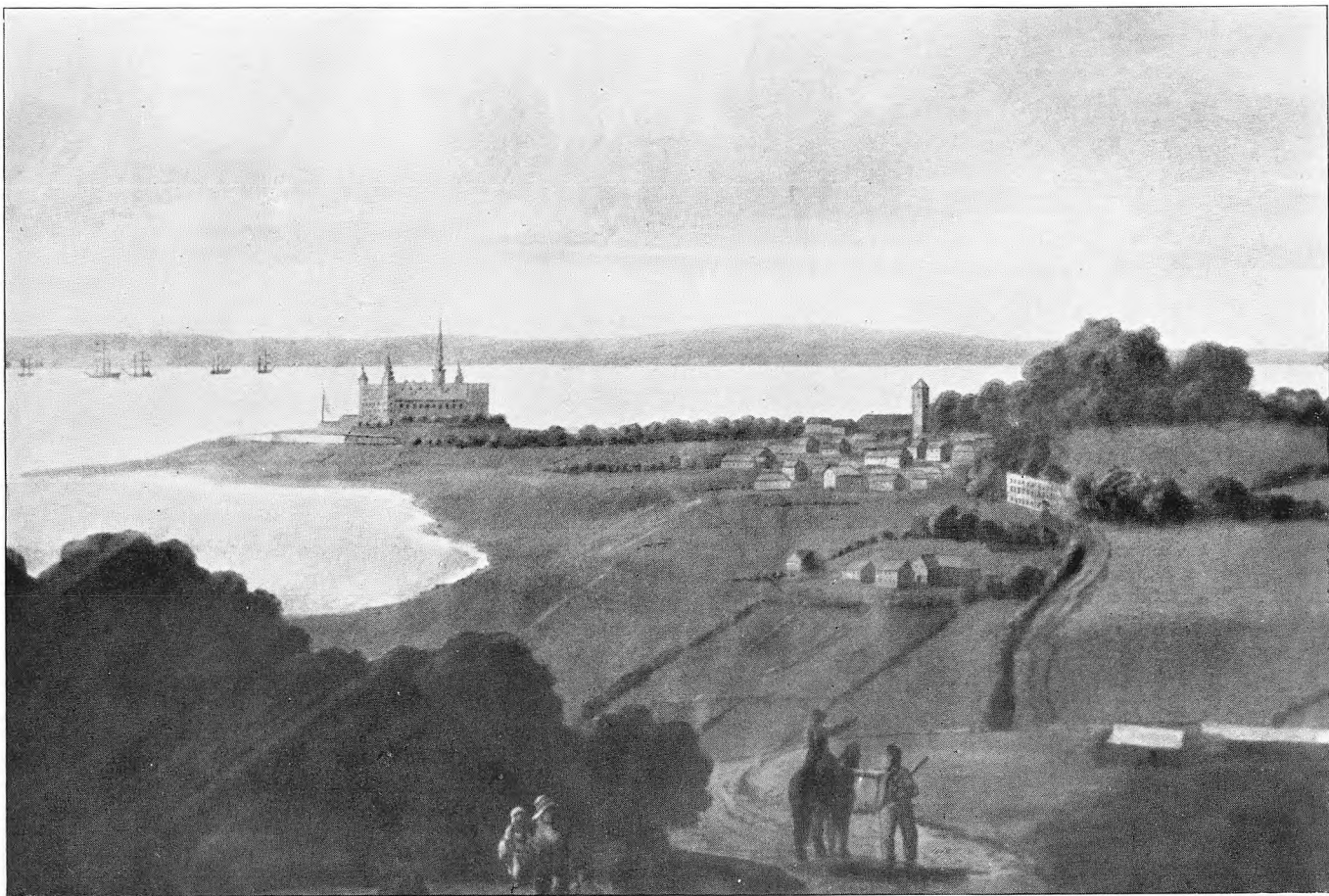
I de tre næste Værelser fandtes ligeledes c. 1 Spandfuld Sod i hver Kamin. Murkapperne i disse tre Kaminer trænger i meget høj Grad til Udbedring, ligesom Murpudsens udvendig paa den ene Kamin er løs og meget revnet.

I de nævnte tre Kaminer har Fugerne mellem Murstenene Aabninger paa indtil 2 Tommer, ligesom der har løsnet sig Stykker af Murstenene i omtrent Halvdelen af Murkappens Tykkelse. Kapperne synes derfor at være brøstfældige, og opfylder ikke Bygningsvedtægtens Fordring om,

at Skorstene skal have udfyldte Fuger. Disse Mangler maa betragtes som en væsentlig Svækkelse af Skorstenens Modstandsevne under eventuel Skorstensbrand, og burde ikke forefindes, hvor saa store og uerstattelige Værdier staaar paa Spil.

Ærbødigst

Joh. Petersen.

INDSEJLINGEN TIL ØRESUND
MED KRONBORG OG DEN I VOR TID OMHUGGEDE ALLÉ MELLEM BYEN OG SLOTTET

Efter koloreret engelsk Kobberstik fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede.